

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ МОВИ ТА МОВИ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ

М.Ю. Покальчук,

студентка 3 курсу юридичного факультету

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Під мовою розуміють систему знаків, яка служить засобом людського спілкування, розумової діяльності, засобом вираження самосвідомості особистості, передавання від покоління до покоління і збереження інформації [5; с. 130].

Ще з найдавніших часів поняттю мови приділялося багато уваги. Мова є зовнішнім проявом народності, його душа, а її душа – її мова, тобто вона виступає в значенні скарбу світового знання, соціокультурного надбання. Саме тому, уникнути питання мови як засобу накопичення, зберігання і передачі як юридичних знань, так і знань судової експертизи, неможливо. Свідомий відбір мовних засобів, які здатні найповніше і точно виразити наукову думку, зробити максимально зрозумілим для адресата зміст тексту, є одним з найважливіших напрямків оптимізації експертної діяльності. Тому одним з першорядних завдань, що розробляються в рамках судової експертизи, є дослідженням проблеми мови, особливостей термінології, вдосконалення мовної форми.

Статтею 10 Конституції України утверджується, що державною мовою в Україні є українська мова. Відповідно до Конституції України володіти державною мовою зобов'язані Президент України [1; ст. 103], судді Конституційного Суду [1; ст. 148] та судді судів загальної юрисдикції [1; ст. 127]. Нікого більше Конституція не зобов'язує володіти державною мовою.

Мова визнається невід'ємною частиною правової системи з певними традиціями, функціями та особливостями, серед яких основними можна назвати високий ступінь абстракції та тісний зв'язок мови і права. Право, як регулятор суспільних відносин, тим ефективніше виконує свою роль, чим правильніше концептуально й лінгвістично виражені його дефініції, суб'єктивні права та юридичні обов'язки, повноваження та заборони.

Сьогодні мова правових актів перебуває у стані невизначеності та нерегульованості. Серед основних чинників впливу слід назвати: політичну нестабільність, невирішеність мовного питання, відсутність єдиної терміносистеми, низький рівень мовної культури законодавця, відсутність умов для повноцінного функціонування закладів та установ, що займаються мовними проблемами.

Поняття мови багатогранне і тому пропоную розглянути хоча б три її категорії: природна мова, наукова і формалізована [4; с. 71].

Природна мова – така мова, за допомогою якої висловлюються думки у повсякденному житті, значним недоліком якої є те, що в ній присутні багатозначні слова (полісемія), завеликі речення та нечіткі правила. Слід зауважити, що саме завдяки цій мові утворилася наукова, в тому ж числі і формальна.

Наукова мова є штучною, тобто створена на основі природної але із відповідною специфікою науки.

Щодо мови права, то вона є однією з наукових мов, що виникли на основі літературної національної мови (поряд з мовами медицини, техніки, мистецтва тощо). Вона містить у собі низку відносно самостійних видів: мову законодавства і підзаконних правових актів, мову правозастосовної практики, мову юридичної науки і юридичної освіти, мову юридичної журналістики та ін. Крім того, предметна специфіка галузей права визначає додаткові особливості кожної з цих підмов, які у свою чергу також підрозділяються на декілька видів – мови цивільного,

кримінального, міжнародного права тощо, мови відповідних видів судочинства і т.ін.

Мову права, правових актів, на нашу думку, слід розглядати як фундаментальну субстанцію – основу правотворчості, яка забезпечує правову комунікацію. Мова права – це результат взаємодії різних правових систем, різних наукових шкіл, теорій та напрямів, різних мов.

Проблеми пізнання навколишнього світу опосередковані законом. Експерт є суб'єктом, що пізнає, і є своєрідною системою переробки інформації. При сприйнятті експертом фрагмента дійсності відбувається акт мислення, який полягає у співвідношенні ситуації з поняттям в свідомості соціалізованого експерта – індивіда, на рівні орієнтування у внутрішній мові. Таким чином, судово-експертна мова – це результат вербалізації експертного дослідження. Саме фрагменти дійсності, окремі факти та обставини орієнтовані на функції судової експертизи.

Експертна мова – один із видів мови, яка обслуговує вузькоспеціальну сферу діяльності експертів особливою специфічною словарною базою і яка включає в себе спеціальну термінологію. Тобто можна стверджувати, що експертна мова володіє більшою мірою спеціалізації і абстрактності термінології, ніж, наприклад, мова права або літературна мова і повинна бути достатньо уніфікована, щоб нею могли користуватися судові експерти різних спеціальностей, судді, слідчі та інші правоохоронні органи.

Необхідність системного підходу у вивченні мови судової експертизи пов'язана з тим, що мова в цілому володіє властивістю системності, і її окремі утворення – підсистеми вимагають в пізнанні системного підходу. Враховуючи те, що судово-експертна мова історично обумовлено зазнала зміни, вона потребує цілісного теоретичного підходу та аналізу. Головні вимоги, які ставляться до сучасної мови судової експертизи – це простота та ясність, максимальна точність виразу, що не допускає можливості

відмінностей в тлумаченні, це – формалізація, визнання необхідної єдності експертної термінології.

Формалізована ж мова – такий вид мови, процес створення якої відбувається в окремих теоріях судових експертиз у зв'язку з необхідністю вирішення експертних завдань з використанням комп'ютерної техніки.

Тенденціями формування і розвитку наукової мови судової експертизи та її термінологічного апарату, як слушно зазначає Т.В. Авер'янова [2; с. 109], можна вважати ті тенденції, які були сформовані ще Р.С.Белкіним для мови її спорідненої науки криміналістики: 1. розширення кола вживаних термінів; 2. уніфікація термінології; 3. розроблення знакових систем (ступінь високої формалізації); 4. зміна визначень (уточнення, заміна одних іншими); 5. диференціація окремих визначень [3; ст. 183-184].

Використана література:

1) Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28.06.1996 р. Із змінами, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 р. № 2222-IV. - К.:, 2006. – 124 с.

2) Аверьянова Т.В. Судебная экспертиза: курс общей теории. – М.: 2006. – 479 с.

3) Белкин Р.С. курс криминалистики: Учебное пособие для вузов. – 3-е изд.,дополненное. – М.: 2001. – 837 с.

4) Богославська М. Юридична мова // Право України. - 2008.- № 7. 71-75 с.

5) Шепітько В.Ю. Криміналістика. Енциклопедичний словник / За ред. акад. НАН України В.Я. Тація. – Х., 2001. – 560 с.

Науковий керівник: М.В. Даньшин